

*Кудрицька Ж.В.,
к.е.н., доц. кафедри обліку та аудиту
Здоровцев В.В., магістрант,
Академія муніципального управління, м.Київ*

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

В статті висвітлено сутність фінансової безпеки виробництва як складової економічної безпеки підприємства, розглянуто загрози фінансової безпеки та виділено елементи механізму забезпечення фінансової безпеки виробництва підприємства.

In the article essence of financial safety of production is reflected as component economic security of enterprise, the threats of financial safety are considered and the elements of mechanism of providing of financial safety of production of enterprise are selected.

Постановка проблеми. Сучасні умови господарювання вимагають від суб'єктів підприємницької діяльності виконання досить складних завдань захисту економічних інтересів підприємства та забезпечення його стабільного розвитку.

Постійна конкурентна боротьба між учасниками економічних відносин в галузях національного господарства, кардинальна зміна фіскальної політики щодо певних їх категорій, нестабільність політичної та економічної ситуації в світі призводить до дедалі більшої актуалізації питань серед управлінців щодо забезпечення стабільного розвитку та підвищення ефективності функціонування підприємств. Особливої уваги набуває вирішення цього завдання саме у підприємств, що мають експортно-імпортні економічні відносини з представниками зовнішнього ринку. Даний факт є повністю закономірним за умов наявності пропозиції на зовнішнього ринку більш якісної продукції.

Коливання фінансових показників діяльності таких підприємств через вплив різноманітних зовнішніх загроз вимагає розробки методів управління фінансовою безпекою та встановлення межі їх фінансової стійкості.

Аналіз останніх досягнень і публікацій. Питання фінансової безпеки діяльності підприємств розглядалися в значній кількості праць українських діячів науки та економістів: О. І. Барановського, І. О. Бланка, К. С. Горячевої, О.В.Ареф'євої, Н.Й. Реверчук, О.І. Захарова, П.Я. Пригунова, С.Ф. Покропивного. Проводили вагомні дослідження та привносили свої розробки в теорію з цього питання такі зарубіжні вчені як: Дж.-К. Ван Хорн, К. Жюгляр, Дж. Найт, Т. Аліссон, Г. Фостер, Й. Шумпетер.

Найбільш вагомими їх вкладами, що були розроблені та привнесені в сучасну науку стали дослідження поняття фінансової безпеки, розробка засобів, критеріїв та показників оцінки економічної та

фінансової безпеки, виділення елементів забезпечення фінансової безпеки підприємств.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Наявність різноманітних підходів до визначення системи показників оцінки, поєднання заходів та засобів до вирішення проблем безпеки об'єктивною мірою свідчить про існування ряду невирішених та дискусійних питань та вимагає проведення подальших наукових розробок та пошуку єдиного підходу до управління фінансовою безпекою виробництва підприємства при здійсненні експортно-імпортних операцій.

Метою статті є аналіз існуючих дефініцій фінансової безпеки підприємств-суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності та визначення умов формування механізму управління фінансовою безпекою останніх в умовах поглиблення світових інтеграційних процесів з точки зору макро- та мікроінтересів.

Виклад основного матеріалу. Нинішня економічна ситуація на міжнародному ринку характеризується конфліктними ситуаціями між країнами та поширенням дестабілізаційних процесів. Втрати від негативних процесів зовнішньоекономічного характеру та не усунутих конфліктів заходами управлінських служб можуть бути дуже значними. За таких умов діяльність підприємств з управління експортно-імпортними операціями займає домінуючу позицію та потребує необхідності повернення до фінансово безпечного стану. Під фінансовою безпекою в цілях даної статті слід розуміти такий стан фінансової, грошово-кредитної, валютної, банківської, бюджетної, податкової систем, який характеризується збалансованістю, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх негативних впливів, здатністю забезпечити ефективне функціонування національної економічної системи та економічного зростання.

В цілях даної статті фінансова безпека розглядається як на рівні окремого підприємства, так і на рівні держави, що зумовлено відкритим характером та прозорістю зовнішньоекономічних відносин.

Виходячи з цього фінансова безпека підприємства – це складова економічної безпеки підприємства, яка полягає у наявності такого його фінансового стану, котрий характеризується: збалансованістю і якістю фінансових інструментів, технологій і послуг; стійкістю до загроз; здатністю підприємства забезпечувати реалізацію фінансових інтересів, а також місії і завдань достатніми обсягами фінансових ресурсів; а також спрямованістю на ефективний і сталий розвиток, тобто дозволяє:

1) забезпечити фінансову стійкість, платоспроможність, ліквідність та достатню фінансову незалежність підприємства у довгостроковому періоді;

2) забезпечувати оптимальне залучення та ефективне використання фінансових ресурсів підприємства;

3) ідентифікувати зовнішні і внутрішні небезпеки та загрози фінансовому стану підприємства та розробляти заходи для їх вчасного усунення;

4) самостійно розробляти та впроваджувати фінансову стратегію;

5) забезпечувати достатню фінансову незалежність підприємства;

6) забезпечувати достатню гнучкість при ухваленні фінансових рішень;

7) забезпечувати захищеність фінансових інтересів власників підприємства [11].

Сучасна економічна наука характеризує управління фінансовою безпекою при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності підприємства як спроможність підприємства нейтралізувати частково або повністю небезпечні внутрішні і зовнішні дії за допомогою важелів існуючого або удосконаленого механізму чи спеціально додатково залученими для цього ресурсами. Категорію фінансової безпеки при експортно-імпортних операціях ще визначають як здатність підприємства забезпечувати позитивне сальдо у зростаючому зовнішньоекономічному обороті з метою економічного зростання галузей, стабільності внутрішнього і зовнішнього ринків, захисту інтересів вітчизняного товаровиробника та експортно-імпортних структур, незалежно від масштабу, часу чи характеру, а також глибини і сили негативних дій зовнішніх чи внутрішніх факторів [13].

В сучасному економічному середовищі існує безліч загроз фінансової безпеки підприємства. Ймовірність такої загрози – це вірогідність настання сукупності умов, процесів, факторів, що можуть зашкодити реалізації економічних інтересів суб'єктів господарської діяльності чи створити небезпеку для них.

За своєю сутністю загроза фінансової безпеки виробництва підприємства визначена як деякий збиток, інтегральний показник якого характеризує ступінь зниження фінансового потенціалу за визначений проміжок часу [14]. Для виявлення та своєчасного вжиття заходів, спрямованих на запобігання настанням загроз фінансової безпеки, необхідним є проведення аналізу прогнозованого стану підприємства. Широкий спектр можливих загроз визначається різноманіттям процесів, що протікають на підприємстві.

Загрози для виробництва підприємства, що з'являються із зовнішнього середовища, в першу чергу обумовлені об'єктивними процесами: глобалізацією фінансових зв'язків, високим ступенем інтеграції, загострення проблеми обмеженості ресурсів, посилення конкуренції та конфліктів між державами в сфері завоювання світового економічного простору.

До загроз підприємства також слід відносити ризики, що відбуваються при здійсненні підприємством експортно-імпортних операцій, при умові виробництва власної продукції. Управління

ризиками дозволяє прогнозувати настання небажаної події і вчасно вжити заходи зі зниження чи запобігання появі ризику. Основне завдання такого управління – це зведення ризику до мінімально можливого рівня.

Загалом управління ризиком в цілях фінансової безпеки виробництва підприємства включає в себе такі методи:

- 1) усунення або запобігання ризику;
- 2) зменшення несприятливого впливу тих чи інших факторів на результати виробництва і в цілому підприємницької діяльності;
- 3) передача або переведення ризику шляхом його страхування.
- 4) оволодіння ризиком. Це найбільш дієвий метод ризикового управління, застосування якого доцільно і навіть необхідно, коли потенційні втрати незначні, коли робиться все можливе для попередження або зниження шкоди від впливу непередбачених обставин при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності [15].

Для забезпечення фінансової безпеки на підприємстві і можливості передбачення ризиків на підприємстві повинна існувати система органів управління фінансовою безпекою, що мають проводити діагностування стану підприємства, прогнозувати можливі загрози та проводити низку мір по забезпеченню стабільності системи фінансової зокрема та економічної безпеки підприємства в цілому.

Важливим елементом управління фінансовою безпекою виробництва підприємства стає об'єктивне і своєчасне визначення її рівня. Науковці, що вивчають проблеми фінансової безпеки виробництва підприємства пропонують застосовувати різноманітні показники для оцінювання її рівня. На думку науковця О. І. Барановського [4], показниками фінансової безпеки підприємств, організацій, установ мають бути такі:

- мінімальний обсяг статутного фонду;
- величина активів;
- обсяги продажів продукції;
- оборотність активів;
- обсяг інвестицій;
- коефіцієнт рентабельності капіталовкладень, термін їх окупності;
- рівні інноваційної діяльності та достатності сукупного та оборотного капіталів;
- розмір питомого оборотного капіталів, його прибутковість й відношення прибутку, активів підприємства до середньорічного обсягу капіталу;
- ліквідність підприємства;
- величина ліквідного дефіциту;
- платоспроможність підприємства;
- максимальний ступінь ризику на одного позичальника;

- рівень оподаткування;
- період погашення дебіторської та кредиторської заборгованостей;
- величина позичкового відсотка, коефіцієнт його покриття.

На думку І.О. Бланка [1] оцінка фінансової безпеки – це процес дослідження фінансового стану і основних результатів фінансової діяльності підприємства з метою визначення рівня захищеності його фінансових інтересів від загроз і виявлення резервів його підвищення. Тут для оцінки рівня фінансової безпеки покладено діагностику фінансового стану діяльності підприємства, сукупністю абсолютних і відносних показників формування і використання його фінансових ресурсів.

Як і будь-який інший процес управління діяльністю на підприємстві, управління фінансовою безпекою підприємства базується на певному механізмі. Механізм управління фінансовою безпекою виробництва підприємства являє собою сукупність основних елементів дії на процес розробки і реалізації управлінських рішень щодо забезпечення захисту його фінансових інтересів виробництва від різноманітних загроз. Елементами механізму управління фінансової безпеки виробництва підприємства є: сукупність фінансових інтересів; функції, принципи і методи управління; організаційна структура; управлінський персонал; техніка і технології управління, фінансові інструменти, критерії оцінки рівня фінансової безпеки. У такому розумінні механізм забезпечення фінансової безпеки підприємства уявляє собою єдність процесу управління і системи управління [2; 11].

За нестабільних зовнішніх умов першочергового значення набуває забезпечення на підприємствах комплексної системи фінансової безпеки, яка стала б запорукою досягнення і підтримання найважливіших фінансових пропорцій структури експортних та імпорتنих операцій, на рівні, необхідному для створення передумов ефективного функціонування виробництва підприємства в поточному та перспективному періодах.

Задля стабільності діяльності національних підприємств на зовнішньоекономічному ринку необхідно удосконалити механізм забезпечення фінансової безпеки підприємств, який би давав можливість не тільки оцінки та гарантування стабільного економічного положення на ринку, а й можливість корегувати та управляти показниками її оцінки в процесі реалізації підприємствами головної стратегії діяльності.

Такий механізм необхідно розглядати комплексно з внутрішньогалузевими складовими економічної системи, внутрішньо-політичними факторами та особливостями розвитку ринкової економіки нашої держави. Якщо розглядати окреме підприємство як самостійну систему економіко-виробничих зв'язків, то в побудові механізму мають

чітко прослідковуватись основні складові: підприємство, посередник, галузь, національна економіка, зовнішньоекономічний ринок.

Кожна складова прямо чи опосередковано здійснює вплив на діяльність підприємства, яке провадить зовнішньоекономічну діяльність. Тобто кожна з них має свої важелі впливу, оцінка рівня дії яких дає можливість виміру значущості сили взаємодії, результат якої вимірюється її наслідками. Наслідки можуть давати як кількісну оцінку такої дії, виражену в розрахунках економічних показників, так і якісну, що визначається характером такого впливу.

Так, підприємство як суб'єкт зовнішньоекономічної діяльності в першу чергу ставить в певні рамки діяльності фіскальна політика держави. Обмеження, які окреслюються нещодавно прийнятим Податковим кодексом та іншими законодавчими актами відносно здійснення експорту та імпорту продукції задають характер відносин та здійснюють контролюючу функцію над масштабами діяльності, дотриманням правого законодавства та розвитком економічних відносин.

Наступним моментом є вплив постачальників, покупців, замовників та посередників. Наявність яких в тій чи іншій кількості, задає масштаби діяльності суб'єкту зовнішньоекономічних відносин.

Існування конкуренції зумовлює політику та поведінку підприємств на внутрішньому ринку і характеризує взаємовідносини в галузі. Співробітництво між галузями забезпечує національну економіку, яка в свою чергу визначає зовнішньоекономічні зв'язки. Таким чином утворюється замкнуте коло, головною характеристикою якого є наявність причинно-наслідкових зв'язків. Тобто важелі впливу не діють суто в одному напрямку:

зовнішньоекономічний ринок підприємство →
національна економіка → → галузь → посередники, покупці,
постачальники → підприємство.

Даному ланцюгу притаманний зворотній зв'язок. Звичайно, сила впливу потреб зовнішньоекономічного ринку буде набагато більша за зворотню дію окремої національної економіки, тим паче окремого суб'єкта зовнішньоекономічних відносин. На нашу думку таку взаємодію можна охарактеризувати наступною залежністю:

$$F = \sum_{i=1}^N \Delta h_i \quad (1)$$

де F – сила впливу надсистеми;

Δh – рівень коливання фінансової безпеки системи;

i – порядковий номер суб'єкта зовнішнього ринку, що входить в сферу впливу над системи;

N – кількість суб'єктів зовнішнього ринку, що входять в сферу впливу надсистеми.

Таким чином, механізм забезпечення повинен формуватися через систему управління фінансовими відносинами шляхом використання певних принципів, фінансових важелів, інструментів, фінансових методів, правового й інформаційного забезпечення, за допомогою фінансових досліджень, які дозволяють досягти основні цілі підприємства.

Управління фінансовою безпекою виробництва підприємства у сфері зовнішньоекономічної діяльності може бути реалізовано тільки за умови пошуку неординарних рішень щодо досконального розв'язання проблем, обґрунтованого співвідношення між власним виробництвом і експортом та імпортом товарів, за якого забезпечуються нормальні умови виробництва та достатній рівень функціонування експортно-імпортних операцій та їх розвиток.

Забезпечення обґрунтованого співвідношення передбачає наявність сталої фінансово-кредитної і грошової системи, а також можливості надати фінансової підтримку товаровиробникам, експортерам та імпортерам у разі виникнення на світовому ринку гострих дестабілізаційних процесів. Розбалансування співвідношення може завдати економічної шкоди та послабити безпеку підприємства у зовнішньоекономічній діяльності.

Висновки. Управління фінансовою безпекою, як складовою частиною економічної безпеки підприємства, залежить від збалансованого використання методів оцінки її рівня та функцій управління. З метою забезпечення розвитку зовнішньоекономічних зв'язків в умовах міжнародних інтеграційних процесів необхідно розглядати фінансову безпеку з врахуванням вертикальної ієрархії системи, тобто від рівня окремого підприємства, що здійснює експортно-імпортні операції, до рівня національної економіки, що характеризується втіленням законодавчо-контрольної функції, так і навпаки. Умова дотримання даного правила є основоположною при розробці механізму управління фінансовою безпекою підприємств при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності.

Використані джерела інформації:

1. Бланк И. А. Управление финансовой безопасностью предприятия / Бланк И. А. – К.: Эльга, Ника-Центр, 2004. – 564 с.
2. Горячева К. С. Механизм управления финансовой безопасностью предприятия: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.06.01 “Економіка, організація і управління підприємствами” / Горячева К. С. – К.: НАУ, 2006. – 24 с.
3. Ареф'єва О. В. Планування економічної безпеки підприємств / Ареф'єва О. В., Кузенко Т. Б. – К.: вид-во Європ. Ун-ту, 2004. – 150 с.

4. Барановський О.І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення). – К.: Національний торговельно-економічний університет, 2004. – 740 с.
5. Захаров О.І., Пригунов П.Я. Організація та управління економічною безпекою суб'єктів господарської діяльності: Навч. посібник. – К., 2008. – 242 с.
6. Реверчук Н.Й. Управління економічною безпекою підприємницьких структур: Монографія. - Львів: ЛБІНБУ, 2004. - 175 с.
7. Экономика предприятия: Учебник / Под общ. ред. д-ра экон. наук, проф. С.Ф. Покропивного. К.: КНЭУ, 2005. - 238 с.
8. Методологічні засади державного регулювання фінансово-економічного розвитку / Плескач В. Л., Кулик А. В. // Фінанси України. – 2009. – № 10. – С. 27.
9. Управління фінансовою безпекою підприємств / Кракос Ю. Б., Разгон Р. О. // Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі : проблеми теорії та практики. – 2008. – № 1. – С. 86-96.
10. Стратегічне управління фінансовою безпекою підприємства / Судакова О. І. // Економічний простір. – 2008. – № 9. – С. 140-148.
11. Лаврова Ю. В. Механізм забезпечення фінансової безпеки підприємства // Вісник економіки транспорту і промисловості. — Х., 2010. — №29. — С.127-130.
12. Горячева К.С. Оцінка рівня фінансової безпеки підприємства. // Збірник наукових праць „Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України” Т. 9. – Суми: ВВП “Мрія-1” ЛТД, УАБС, 2004. – С. 26.
13. Управління економічною безпекою зовнішньоекономічної діяльності [Електронний ресурс].- Режим доступу статті: <http://www.pib.odessa.ua/?p=876>
14. Васильців Т.Г. Економічна безпека підприємництва України: стратегія та механізми зміцнення: Монографія. – Львів: Арал, 2008. – 384с.
15. Хохлов Н.В. Управління ризиком: навч. посібник для вузів/ Н.В. Хохлов - М.: ЮНИТИ-ДАНА, 1999. – 239 с.

УДК 565.7

Кудрицька Ж.В.,
к.е.н., доц. кафедри обліку та аудиту
Академії муніципального управління, м. Київ

ВНУТРІШНЬОГАЛУЗЕВІ ІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ ЯК ФАКТОР ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ

В статті розглянуто проблеми процесу глобалізації та виділено новий шлях спрямування відтворення кооперації в авіаційній галузі.

В статье рассмотрено проблемы глобализации и определено новый путь направленный на воспроизводства кооперации в авиационной отрасли.

The article reviews problems of globalization and marks out the new way of reproduction in the aviation industry.

Постановка проблеми. Процес глобалізації міжнародної економіки продовжує набирати обертів і позначається на розвитку усіх галузей національного господарства. Та проведення процесів об'єднання в авіаційній галузі є одним з найбільш складних в економіці. Це зумовлено